

MAGYAR HADISZABÁLYZATOK GYŰJTEMÉNYE.

A MAGYAR LOVASSÁG REGULAMENTUMA 1722.

Retíráda.

Z retirada, különb különbféle képpen esik amint az situatio, s jelen livő alkalmatosság engedi, tudni illik, ha sik mezőben, az hátulsó rend fordul, egyszersmind jobb s bal kézről csavarodván és harminez, negyven lépisnire ismint meg állapodik, arczul fordulván, arra az első rendit retirállya, magát utánna az második rendnek hasomlóképpen annyira formálván magát, holott az addig az ellensiget tartóztattya, s olly formán méglen vagy el nem áll az ellensig, vagy sekurításban veheti magát az tromp, niha valamely hid, vagy passusnál contramaresban is megtörtinik, s akkor túl lévén az hátulsó rend mindgyárt formállya magát, s az első secundálja ez is passirohasson, hogy ha pedig az erő igen nagy volna és szaporábban köllene magát retirálni, az tiszt úgy igyekezzik, hogy az katonaságnak jóvával hátul járóban marad, ellenkezve oltalmazza népit, melynek bágyat loassát az alatt előre bocsáttya éppen el nem állván róla pedig az ellensig, sőt erősödvén, csuportra veri a tromp magát és úgy veri vissza mivel amaz sem jöhet folyvást, mindegyütt azomban hamar jobban ismint utjának ered, elvetvin az ellensiget magáru.

Circulus.

Ha circulus formáltatik, az népnek közepin lévő két első, hátulsó ember soha ki nem mozdul, az jobb s bal szárnyának két vige pedig úgy csavarodik befele, s azokkal együtt a szárnyak is, hogy az tagok magok közt se bővebb, se szűkebb distantiát ne hadgyanak annál,

amint álló helyekben volt következendőképpen ne extennáltassanak, mellyel csak nyílásokat okoznának, ne is szorokodgyanak mert azzal is egy s más ember ki tolattatik, confusiot tivén az rendben és illy observatióval az csavarodások, vagy is hajlásokat az circulusnak valóságos kerekdetsige szerint alkalmaztassék, öszve irvén említett két szélek. A midőn pedig ismint fölnyittatik ezen circulus, tehát azon jobb s bal szárnya szélein lévő két két első s hátulsó ember az circulusban bé nyomakodik olly distantiát vivén magának, hogy kifele megfordulhasson a mint hogy ki és léptet, s a mellettek állott tagok is arra jobb s balra fordulván hozzájok kapcsolják magokat, ugy azon az nyomon vissza nyomakodnak, amint jöttek előbbi álló helyekre, holott amint az fordulásban megmutattattott, megfordulnak s helyre állapodnak, de olly vigyázással, hogy az első el ne vitsik állások numerusit, s küllyebb ne állapodgyanak meg, máskint nyílás marad az rendekben, más az vissza fordulásokat az circulusbul olly egyenlő csavarodással vegyik, hogy mint egy egyszersmind érjenek az előbbeni állások lineájához, de az legfölül attingált helybül ki ne mozdult. Középső emberek (mellyek az centrumat mutattyák az léneának) meg nem fordulnak, hanem mi keves ingadozással a többihez a frontot megtartják.

Ezen circulus ha két renddel ki nem telnik, az az igen szorosan esnik. egy renddel formáltatik, holott az második rend két egyenlő fele válik és jobb s bal kézrül contra maresban helyibül ki nyomakodván az elsőhöz kapcsolja magát és úgy kezd mind az két felül csavarodni, mindenkben úgy cselekedvén, mint fölül két renddel megmutattattott.

Triangulus.

Itt három fele osztatik a nép, melynek középső divisioja igyenesen ki nyomakodik, s meg állapodik, elegendő teressiget hagyvan amazoknak és úgy az jobb s bal divisio is mingyart utánna mozdul és a jobb s bal szárnya után csavarodik hozattaban, ki fele fordulván, a külső szélit pedig szorossan egyben hozván, mellyel az triangulust formályák, s ha fölbontatik említett középső divisio, vagy akarmellik indul is meg, amaz kettő utánna csavarodik s három rendet csinál, vagy az akkori középső föloszta magát azon indulásban az első, s harmadikához (mint fölül attingáltattott) három rendbül mikint kölessik kettőt csinálni és két rendet formál, vagy a mikint parancsoltatik, ha maresban esnek az dolgok, maskint pedig in exercitio előbbi helyre nyomakodik olly positurában helheztetvén magát, mint azelőtt állott.

Qvadrangulus.

Hasomlóképpen bánatik evvel is, midőn a nép négy divisióban fölosztatott volna az első divisio, mely jobbrul az első lineában vettetik, egyenesen megindúl, a második baljárul mingyárt az bal szárnya, az harmadik a jobb szárnya után, mindakettő helybül contra-maresban és az negyedike, ezek után egisz aufmaresban, mint az első, mihelt minnyajok numerusit attingálták, megállapodik s amaz három jobb s balra és vissza fordulván ki fele frontérozza magát, úgy hogy akármellic riszirül attacqviroztassék, szemközt álljon. Ennek is fölbontása az tisztűl dependeál, következendőképpen akár-mely részirül kezdessik observáltatik, valamint azelőtt az fölosztáskor az rendekben állottak, szintin úgy conjungallyák ísmint magokat az megindulásban, egyike az másika után csavarodván, s egyben kapcsolván magokat, vagy amikint parancsoltatik, s talán csak abmaresban követik egymást, ha onnend helybül tovább köllene menni az exercitiumban ellemben fölbontván az qvadrangulust, ísmint úgy áll helyire a nép, mint annak előtte az rendekben volt. Mindezekben pedig igen hakkal kölletik az divisioknak mozdulni, egyike az másika-hoz és ezen figuráknak formálása szükséghez képpest minnáján annak rendelt distantiájában reá irkezhessenek egyenlő mozdulással.

Gyalog strása.

Ezt az adjutant minden regvel annak determinált oraján az parada helyre gyülekeztvén, kinek kinek competentiája szerint föl-osztya, s meg indittyta helyekre, az karabént az karokra vivin, mihelt pedig oda érkezek az régi strása is fegyverben áll, s karjára veszi az karabént, maga helyin veszteg állván, amaz új ellemben szemközt fordul neki egyenes rendben (vagy ha az strásán kettőben állanak, kettőben) csavarodván rendeivel, úgy hogy az két altiszt egy más elleniben essik és az parancsolatot levett süveggel az új strása altiszt az másikátul kivegye, azután az fiok strása postokat megmutattya vele egyszersmind föl is váltya, vissza menvin pedig mind a két altiszt az előbbi contra-maresban kiindúl, s a másik hasomlóképpen helyben nyomakodik holott amaz azon közben két rendben elmacsérozék, az parada helyire, ott elbocsáttya az népet, s maga az adjutantnak strásájáru reportal mikint ment vighez s mi törtint az alatt, az új strása pedig béhelhezteti magát.

Praesentálni kezd a midőn hat lépisnire jön már a kinek prae-

sentálni költetik s annyira megjárja azon való elmenetele után s ismint letiteti az fegyvert.

Egisz oberstwachtaisterig inclusive tartozik praesentálni, de az fő tiszteknek csak az fiok strásák praesentálnak.

Praesentatio.

Gyalog praesentáltatik karabinnyal ollyképpen, hogy az először az *lábhoz* títetik úgy mint az jobbik lába fejhez az csünek a vige pedig jobb kézzel megfogatik, hogy az hövelke az érázó fölül essik, nem szintin az csünek vigéig, hanem egy ujjival alább, azután comendéroztatik *praesentallyatok*, melyre *először* az jobb kézzel az karabinnyanak közepi megfogatik, s egyenesen az ember előtt föl-tartatik, hogy az aczillya az övinek erányában essik, az bal kézzel az karabény rudja közepinil megfogván s aczillyát kifele fordítván. *másodsor, harmadsor*: pedig az jobb kézzel az karabénnyak markolattya fogatik meg úgy, hogy hüvelyke az sárkányára az négy ujja pedig az rantóján kívül essik, az bal karjára tévén, hogy éppen az könyökön fölül tartassik, az bal kézzel ellemenben a serpenyőnek tollja az két első ujjal megérettessék, mintegy a közt tartván, holott az karabinnyak csüje az ember fele és az aczillya sárkánya az eöv-höz szorittatik, mint egyik, mint másik könyökét meghajtván, de minden erőködés nélkül, mely közt az ember magát a két lábájával egyenlő lineában helhezttvén, mintegy megtámasztva, s merőn áll. a szemiben nézvin akinek praesentál, de az altiszt leveszi a süvegét. az pälczájával együtt jobb keziben bal kezivel pedig az karabénnyát az karján az aczilyán alól meg markolván, tartva.

Halotthoz a karabiny megfordítottatik (gyalog kísérvén) úgy hogy maga elejben vitetik, mint az praesentatiokor, azután meg fordítottatik az agya fejével fölfele és az bal kezivel megfogatik, s avval az embernek bal karja alá vettetik keresztül eresztvén a csüt, az derekán, s a jobb kezivel az vigin fölül megfogván, következendőképpen mindaddig úgy tartatik, méglen a test a sérban nem tétetik, s lábhoz eresztieni az fegyvert nem parancsoltatik.

Nagy pinteken is illykippen viseltetik, ut superius megirattatott. az midőn pedig megtámasztatik az fegyver, az agya fölül hagyattatik az csünek vigure álltván.

Lóháton ellemenben az halottnál az kardnak az vige fogadtatik s az markolattya az vállán fölül, mint máskint az hegye tartatik.

Az executionál, midőn az deliqvens kivitetik, fegyver nem vonya-

tik. s a trombita meg nem fujatik, hanem visszamenet az parada helyire annak szokása szerint karddal praesentáltatik, valamint más közönsiges be, kényomakodásokkal az kardnak markolattját az öve iránt tartván, s az hegyit az vállán fölül bocsátván.

Karabinnyal pedig lóháton praesentáltatik, hogy az agya az embernek csompjára helheztetik, az jobb kézzel az karabínyak közepit megfogván és az vige az lova feje fele mintegy meghajtva, egyenesen maga előtt kifele tartatik, vigyáztván az jobb s bal kézzel való pajtásokra. az karabiny vigyek egyirázó képpen tartassanak.

Az estveli imádságra való harangozás után már nem praesentáltatik, hanem ha azok közül, akiknek máskép praesentálni tartozik a strása, azon találna közel elmenni, fegyverbe áll a nép, lábhoz tivin az karabénnokat, de ha távuldadon migyen, tehát s paliroztatik csak fegyver nélkül állván rendben, de kivált az generalisoknak regimenteheli oberster. oberstlaid. s oberstvachtmaisternek és aznap inspicialó stabilis tiszteknek. Sokszor nappal is spaliroztatik, ha távulrul elmi-gyen az comendérozó generális, vagy viceje s afféle tiszt.

Fegyverkedés.

Ha mi sanczot. redutát, passust. erősséget ostromlani, vagy gyalog mi ellenálló ellensigen rajta köllene menni, valaminthogy gyalog és lóháton a mint az alkalmatosság hozza magával tartozunk hitves kötelessigünk szerint szolgálni, akkor minden három s négy lónak tartására egy ember hagyatik, a többi pedig az kardokat nyakokban akasztyák, hogy láb alatt ne akadáluskodgyik egy fél pisztolt az öök közé nyomnak s karabénnyal annak rende s módgyához képpest mint lóháton, két vagy három rendben kiállanak. vagy négy rendben is, kivált ha más gyalogság is volna jelen, az karabinyt lábokhoz tévén, várván mi parancsoltatik, holott akar egyirázó lineában vitessenek, ki minnyájan s akár tromponként, ha az szükség úgy hozza magával, szintin úgy tüzelnek mint lóháton. szemközt egy álló helyben vagy ostromokban az tűz után akik arra destináltattak meg rugaskodva karddal rajta mennyvén az karabént akkor bal keziben fogván mely közt a mint legjobban iparkodhatik, minden magánál lévő fegyverrel verekedik ki ki, az ellensiget elnyomhassa. és az diadalom mellyet maga distinctiójával mint előmenetelt, mint egyib nyeresiget minden böcsülettel. dicsérettel obtineálhasson.

Melly okból mint lóháton, s gyalog exerceáltatik az nép, s először kivált gyalog, holott leginkább lehet capacitálni, mintegy s mint

másféleképpen tudhassa magát annak szüksége szerint viselni, úgy hogy az recruta punctuatum informáltassék, s az után is minden esztendőben a mennyiszere lehetséges az compagniak exerceáltassanak felejdikensigben ne mennyen köztök hivatallyok.

Recruta.

Minden másod. vagy harmad nap exerciroztatik az recruta gyalog karabénnyal azért, hogy legelőször is az tüzellő fegyverrel való bányást megtanulja és magát állásában s fordulásiban mikint viselje akár egisz rendekkel s akár divisiokban, s vonyaskint amint fölül attingáltatott. egyedül, hogy az gyalog fordulásokban egy talpon állva fordul, *jobbra* s vagy *balra* egyszersmind, vagy divisiós vonyásként. Ittem *fél balra*, nem különben oktattatik, mikint viselje magát ruházattjában tisztán tudniillik és csinyossan, szakadozott, rongyos ne légyen, hanem mi afféle történetekben mingyárt megfodoztassa. fegyverit is megigazittassa, ha csak ebben igen nagy törés nem volna, mely vagy ellenség előtt, vagy comandon az eö gondviseletlenségig kívül esett volna, mellyet az regiment szokott megigazittatni. Hasomló képpen nyereg és szerszámának s pakrocának mikint viselje gondgyát, avval mikint köllessék élni, a puska tokot hogyan kötözze föl, s minden siacskáját tudgya mire, s hova való, az kengyelben mikint tegye az lábát és hogyan üllön föl az nyeregben, merőn tarcsa magát. bal kezivel az kantár szárt az nyereg fejében nyomván, az jobb kezit pedig az karabény mellett lebocsátván: fő, s altiszteit mikint respectállyá és pajtásait hogyan böcsüllje mi primálván néki, mint fölséges urunk császárunk hadi szolgája s katonája micsoda distinctioval köllinessik magát mindeneben viselni, ezekre pedig az tisztek hivatallyok szerint való szorgos vigyázása, explicatiója és intise inducálhattya. kivált az szófogadó készség, engedelmességre szoktatván, ez lévén az kútfeje az hadi embernek, mely nélkül semmi jó szolgálatot nem várhatni. Hogy ha pedig még is mi olyan vad, ostoba, goromba, káromkodó, nyakas, mindenkor részeges, s afféle, vagy más elszenvedhetetlen rosszasággal telles ember találkoznék, az ujonnan fogadott nép között, inkább előbb adassék rajta, s más jó legény fogadtassék bé, mert ugyanis az affélikkel haszontalan a veszödsig, s meg sem érdemlik, sohasem várhatván azokban szófogadó, s böcsületeket magok előtt viselő jó katona embereket.